

LA PRODUCCIÓ MONETÀRIA

PERE P. RIPOLLÈS

Departament de Prehistòria i Arqueologia. Universitat de València

La moneda va ser un objecte conegut en les nostres terres amb anterioritat a l'arribada dels romans i en determinades zones costaneres va existir una incipient economia monetària. *Arse* va ser la primera ciutat ibèrica valenciana que va encunyar moneda, a partir de la segona meitat del segle IV aC; al llarg del III aC, va emetre una variada sèrie de denominacions, entre les quals destaca l'abundància de hemiòbols de plata que testimonien que una part dels serveis estaven monetitzats i que amb ells es podien fer pagaments de reduïda quantia. La societat ibèrica d'*Arse* havia arribat a aquesta situació com a conseqüència dels contactes amb navegants i comerciants grecs i fenopúnics de la Mediterrània occidental, de qui van aprendre l'ús de la moneda. En aquestes emissions, els dissenys i el concepte mateix de moneda procedeixen de l'àmbit cultural grecohel·lenístic; la mateixa moneda i la seua qualitat mostren l'elevat grau d'organització social, política i econòmica que en una època primerenca havia arribat a aquesta ciutat.

Durant els últims anys de la Segona Guerra Púnica es daten unes noves emissions de dracmes d'argent i de divisors de bronze d'*Arse* i les primeres encunyacions d'argent de la ciutat ibèrica de *Saitabi*. Les unes i les altres han estat posades en relació amb el finançament dels esforços de guerra romans, encara que ambdues van ser quantitativament modestes, per la qual cosa van tenir escassa incidència en la massa monetària que circulava en l'època, dominada essencialment per la moneda emporitana, cartaginesa i, en menor mesura, per la romana. A pesar del curt període de temps que feia que els romans estaven en la península Ibèrica, en les encunyacions d'*Arse* i de *Saitabi*, s'observen, no obstant això, alguns préstecs iconogràfics romans que revelen la ràpida penetració de la seua influència.

En el cas d'*Arse*, amb una producció monetària ja arrelada en la societat, pocs elements iconogràfics es poden relacionar amb la influència romana, d'ells la proa de nau elegida per als divisors de bronze resulta ser el més notori. Pel que fa a *Saitabi* la influència romana sembla més excel·lent, degut al fet que en la seua emissió de monedes de plata (didracmes, dracmes i hemidracmes) el tipus de revers va ser directament pres de les emissions d'or romanes dels anys 211-208 aC. Potser també podríem proposar com a influència romana la metrologia de les monedes de plata en ambdues ciutats, ja que el pes mitjà dels seus dracmes és de *ca* 3,32 g, que resulta ser tres quartes del pes d'un denari.

La presència dels romans a *Hispania* va tenir unes conseqüències importants per al desenvolupament de les cultures nadiues i colonials, tant gregues com fenicopúniques, en tant que mediatitzaren el seu posterior desenvolupament i van provocar en la població canvis forçosos d'ordre jurídic. Si bé

Dracma pesada d'Arse (Sagunt, València). Darreries del segle III aC.

Després d'haver estat alliberada la ciutat pels romans, *Arse* va encunyar dracmes de plata amb un pes més elevat que les anteriors, probablement per a adequar-les al denari romà, del qual resulten ser-ne les tres quartes parts.

en els dues primers terços del segle II aC la influència romana sobre la producció monetària de les ciutats ibèriques valencianes va ser poc apreciable, posteriorment es produirà una tendència cap a la incorporació de models iconogràfics, conceptes ideològics i l'escritura llatina.

La major part de la producció monetària de les ciutats ibèriques valencianes es va produir, per tant, durant el domini romà de les províncies hispanes, la qual cosa suposa un grau d'intervenció romana en la posada en marxa i el desenvolupament d'aquestes emissions, en qüestions relacionades amb l'autorització i, potser, en una possible orientació a l'hora de l'elecció dels dissenys en algunes ciutats. Convé assenyalar que de les cinc ciutats del nostre territori que van encunyar moneda en aquesta època (quatre ibèriques i una romana) només dues (*Arse-Saguntum* i *Saitabi*) van tenir una producció destacable i perllongada, ja que la resta (*Kili*, *Kelin* i *Valentia*) es va caracteritzar pel seu menor volum d'emissió i per la seua intermitència.

L'única ciutat que va encunyar durant els primers anys del segle II aC va ser *Arse* i en les seues monedes no reflecteix cap influència iconogràfica romana, ja que va mantenir els dissenys anteriors, com el retrat d'Hèracles, el bou amb rostre humà o sense ell, el *pecten* i el dofí. No obstant això, és probable que la ciutat adaptara el pes de les seues monedes d'argent al pes del denari romà, ja que, amb un pes mitjà d'uns 2,60 g, els dracmes seguien sent de nou tres quartes d'aquell. No ens ha d'estranyar aquesta conducta, ja que és lògic que es busque una homologació i una conversió fàcil d'ambdós tipus de monedes.

L'economia de les ciutats ibèriques valencianes va començar a monetitzar-se amb una major intensitat a partir del segle II aC, entenem que com a una lògica evolució del context mediterrani en el qual es trobaven immerses, tot i que és evident que el domini romà va contribuir a potenciar aquest desenvolupament, ja que va ser una societat amb un creixent i important nivell de monetització, afavorit per la necessitat de finançament del seu aparell militar i estatal. Com a conseqüència de la pro-

Didracma de Saitabi (Xàtiva, València). Darreries del segle III aC.

Saitabi va ser la segona ciutat ibèrica valenciana que es va incorporar a l'encunyació de moneda; en el disseny del revers mostra una clara influència romana al copiar l'àguila de les monedes d'or romanes dels anys ca. 211-208 aC.

Unitat de bronze de Kelin (Los Villares, Caudete de las Fuentes, València).

Cap a mitjan segle II aC, l'estratègica posició de la ciutat en la via de penetració cap a l'interior des de la costa va fer que des d'una data primerenca conegués i utilitzàs la moneda. Només en va encunyar una emissió, que es va difondre en un àmbit molt local.

gressiva ampliació dels intercanvis en el si de la societat ibèrica valenciana, a més de les emissions d'argent i de bronze d'*Arse*, cap a mitjans del segle es va produir la represa de les encunyacions de la ciutat de *Saitabi*, aquesta vegada només en bronze, i la incorporació de *Kelin* i *Kili*, ambdues també en bronze. Posteriorment, poc temps després de la fundació de la ciutat de *Valentia*, aquesta també va encunyar les seues emissions, que facilitaren als seus ciutadans els intercanvis menuts i contribuïren a la difusió de l'hàbit monetari.

Totes les ciutats ibèriques valencianes, cap a mitjans del segle II aC, van utilitzar en les seues unitats majors de bronze uns dissenys similars, en l'anvers un cap masculí, descobert o amb diadema, i en el revers un genet amb llança o palma, els quals amb el temps es convertiran per la seua enorme difusió en els dissenys característics del món ibèric i celtibèric. La uniformitat de dissenys s'ha intentat explicar de diverses formes, com a una imposició o un suggeriment de les autoritats romanes o com a una influència lliurement assumida dels tipus adoptats per les ciutats més importants sobre els centres emissors de menor rang. Els divisors també van utilitzar en la major part dels casos tipus que no es poden posar en relació directa amb el món iconogràfic romà.

Una altra característica comuna de les emissions ibèriques valencianes de mitjans del segle II aC, compartida amb moltes altres seques de la Citerior, va ser el sistema de pes que van seguir. El patró de pes de les unitats de bronze oscil·la entre els 13,23 g d'*Arse* i els 9,40 g de *Kelin*. Les lleugeres variacions de pes tenen una importància relativa tenint en compte que les emissions de bronze estaven destinades a circular en l'àmbit local de la ciutat, per la qual cosa l'únic important era la coherència interna del sistema monetari. No obstant això, a pesar que la moneda de bronze va tenir un propòsit i una circulació local sembla que va existir una tendència, lliure o induïda per les autoritats romanes, a uniformitzar la producció monetària de les diverses ciutats, amb el propòsit de fer-la compatible entre si, la qual cosa explicaria no només l'ús de dissenys similars sinó també dels pesos.

Unitat de bronze de Kili. Cap a mitjan segle II aC.

Les seues encunyacions segueixen el model de les monedes de *Saitabi* i d'*Arse*; esta circumstància i la dispersió de les seues troballes permeten situar-la en la zona de la Foia de Bunyol.

A partir de l'últim terç del segle II aC, coincidint amb la recent fundació de la ciutat romana de *Valentia*, va començar a fer-se més visible la influència cultural romana sobre la producció de les ciutats ibèriques valencianes. Això s'aprecia en la producció monetària d'*Arse*, en l'adopció dels dissenys més habituals del repertori iconogràfic monetari romà per a les seues unitats majors de bronze, ja que per a l'anvers es va triar el retrat de Roma dels denaris i per a el revers la proa de nau que va ser el revers característic del bronze romà. Aquestes peces es van encunyar amb un pes mitjà superior, uns 20-21 g, la qual cosa les va fer pràcticament canviables amb una paritat presumiblement similar a la moneda de bronze romana.

La fundació de la ciutat romana de *Valentia*, l'any 138 aC, degué tenir una incidència sobre les ciutats i assentaments indígenes de l'entorn que és difícil de valorar, perquè si bé és veritat que els seus primers pobladors van ser veterans de l'exèrcit romà, d'origen itàlic, segons suggereixen els *nomina* que coneixem a partir de les llegendes monetals, no és menys cert que *Arse* era ja en aquests moments una ciutat molt desenvolupada i amb un dens bagatge cultural i econòmic. La producció monetària de *Valentia* va ser l'única que pot conceptuar-se com a romana entre la que es va realitzar al nostre territori durant els segles II-I aC; va prendre els seus dissenys de la moneda romana d'argent, el cap de Roma per a l'anvers i un caduceu sobre un feix de rajos en el revers. Es tractava de dissenys que formaven part del seu repertori cultural itàlic, mitjançant els quals van poder manifestar la seua vinculació amb diversos membres la *gens* Fàbia, sota les ordres dels quals havien estat lluitant en les guerres lusitanes abans de ser desmobilitzats i assentats a *Valentia*. La producció monetària de *Valentia* no va ser especialment voluminosa, ja que se situa per darrere de la que van efectuar *Arse* i *Saitabi*, però de segur que va contribuir de forma substancial a la fluïdesa dels intercanvis quotidians. Tres són les emissions que es coneixen, emeses cadascuna d'elles per un parell distint de magistrats, identificats com a *qüestors*.

A *Arse*, a la influència romana que es manifesta en els dissenys, prompte es va sumar l'aparició de llegendes llatines en les quals s'esmenten presumptes magistrats amb onomàstica romana. També de cabdal importància va ser la indicació del nom llatí de la ciutat, *Saguntum*, perquè això testifica un progrés en les institucions per part de la societat italoromana que habitava en el territori d'*Arse*. Amb tota probabilitat, la població italoromana allí assentada i els contactes amb Itàlia van propiciar aquests canvis.

Unitat i mitja/as de bronze d'*Arse-Saguntum* (*Sagunt*, València), encunyat ca. 130-72 aC. [Numag-CN 2/3/2001, 296].

L'elecció de dissenys netament romans i l'ús del llatí en la llegenda de l'anvers reflecteixen els canvis socials i culturals que ja s'havien produït aquells anys a la ciutat.

Quart de bronze de Arse-Saguntum (Sagunt, València), encunyat per MA i MB, ca. 72-40/30 aC. [Museu de Prehistòria de València].

Divisors com este, amb valor d'un quart i amb els mateixos dissenys en anvers i revers, foren molt encunyats al llarg dels segles II i I aC i significaren la popularització de l'ús de la moneda. La seua romanització es manifesta en l'aparició de magistrats amb onomàstica romana.

Unitat de bronze bilingüe de SAETABI-saiti (Xàtiva, València). Mitjan segle I aC.

Les emissions bilingües constitueixen un clar testimoni del progrés de la llatinització de la societat ibèrica, encara que el manteniment dels dissenys habituals mostra encara l'important pes de les seues tradicions culturals.

As de Valentia (València). Darreries del segle II o inicis de l'1aC. [Estocolm, Royal Coin Cabinet].

La producció monetària de Valentia va ser l'única del territori valencià que pot concepreu-se com romana durant els segles II-I aC; va prendre els seus dissenys dels denaris romans encunyats per Q. Fabius Maximus.

A mitjan segle I aC la producció monetària de les ciutats valencianes es romanitzà encara més, dins d'una lenta però imparable evolució cap a l'adopció de formes de vida romanes. *Arse-Saguntum* va continuar sent la ciutat indígena valenciana que més estava assimilant els usos i els costums romans, ja que van ser precisament les monedes les que, a mitjan segle I aC, publicitaren l'obtenció de l'estatut jurídic de colònia llatina i documenten l'edilitat com a una magistratura de govern de la ciutat: Es tancà amb això més de segle i mig en el qual *Arse-Saguntum* va posseir l'estatut jurídic de ciutat federada.

La romanització va progressar de forma més lenta en la resta de ciutats ibèriques. En les dues que encara encunyaven moneda, *Saitabi* i *Kili*, la influència romana en les seues emissions es va manifestar cap a mitjans del segle I aC, però només en la llatinització dels seus topònims, ja que els dis-

Unitat de bronze bilingüe de GILI-kili. Mitjan segle I aC. [Museu de Prehistòria de València].

Esta emissió compartix moltes característiques amb les monedes bilingües de *Saetabi*, la qual cosa denota una proximitat geogràfica i un similar progrés de la llatinització.

senys d'anvers i revers es van mantenir immutables. Va ser aleshores quan a *Saitabi* es va encunyar una emissió amb la llegenda llatina SAETABI en anvers i la ibèrica *saiti* en el revers; la mateixa estructura d'encunyació presenta *Kili*, amb la llegenda llatina GILI en anvers i la ibèrica *kili* en el revers. Durant els últims anys del període republicà, la desaparició dels trets d'identitat de les ciutats indígenes i el cessament de l'emissió de *Saitabi* i de *Kili* va coincidir amb importants transformacions en l'estatut jurídic d'algunes ciutats. De totes elles, només dues van encunyar durant l'època imperial, *Saguntum* i *Ilici*. Les diferències entre ambdues van ser importants, almenys al principi, ja que mentre *Saguntum* va tardar a adaptar-se al model iconogràfic de la moneda provincial (fins el regnat de Tiberi no va utilitzar el retrat de l'emperador), a *Ilici* les encunyacions es van ajustar des de l'inici al model romà d'encunyació.

La societat de *Saguntum*, després d'un curt període en el qual va posseir l'estatut de colònia, durant el regnat d'August va obtenir el de municipi que mantindrà al llarg de tota l'època imperial. Durant el regnat d'aquest emperador va emetre unes poques emissions que no havien estat atribuïdes a aquesta època a causa de l'absència del retrat imperial. Amb tota seguretat pertanyen al regnat d'aquest emperador les encunyacions a nom dels magistrats *L. Sempronius Vetto* i *L. Fabius Post*, on s'esmenta explícitament la condició de municipi. Les característiques polítiques i socials de la ciutat en cap moment van fomentar la possibilitat de realitzar canvis en els tradicionals dissenys de les seues monedes, per la qual cosa no es va adoptar el model d'encunyació provincial, consistent en l'ús del retrat de l'emperador en l'anvers, envoltat amb una llegenda que l'identifica, i en el revers una figura amb un significat local, acompanyada del nom de la ciutat emissora i, en moltes ocasions, del tipus d'estatut jurídic que tenia.

Durant l'època d'August es va encunyar a *Saguntum* una rara emissió en la qual en l'anvers es mostra Neptú i en revers una Victòria sobre una proa de nau, acompanyada de la llegenda ΣΑΓ ΠΙΟΛ, per a la qual nosaltres proposem el seu desplegament com a ΣΑΓ[OYNTON] ΠΙΟΛ[IC]. La major part de les troballes esporàdiques conegudes d'aquestes monedes es localitzen en el territori de *Saguntum*, la qual cosa, unida al fet que els dissenys del revers són una variació dels que s'havien estat utilitzant fins ara i a la verosimilitud del desenvolupament de la llegenda, ens ha dut a proposar el seu origen saguntí a pesar que la llegenda siga grega, ja que una de les característiques de la població d'*Arse-Saguntum* va ser la diversitat i heterogeneïtat, pròpies d'una ciutat comercial i oberta a la Mediterrània.

Les emissions de *Saguntum* del regnat d'August no van esmentar el tipus de magistratura que van ocupar les persones que figuren en elles; no obstant això, les emissions posteriors sí que ho van fer i suggereix que amb el canvi d'estatut jurídic de colònia a municipi també es van modificar les magistratures de govern de la ciutat o almenys les que es van ocupar de la fabricació de la moneda. Mentre *Saguntum* va ser una colònia les emissions monetàries van ser controlades pels edils, no obs-

tant això, en les emissions realitzades durant el regnat de l'emperador Tiberi el control el posseïen els duumvirs i, en una reduïda porció, els edils, fent l'efecte que el duumvirat va ser una magistratura més important que l'edilat. En conseqüència, tot sembla indicar que amb el canvi d'estatut jurídic de la ciutat també es va canviar el tipus de magistratures de govern, tot i que les funcions pogueren ser substancialment les mateixes. Durant el regnat de Tiberi, *Saguntum* només va encunyar una emissió de moneda, que va ser controlada essencialment pels duumvirs, al nom de la qual es coneixen dupondis (?), asos i semis. Va ser una emissió important des del punt de vista del volum de monedes emeses i es va adaptar de forma canònica al model de moneda d'època imperial, ja que l'anvers que havia estat sempre ocupat per una divinitat protectora de la ciutat, normalment una figura femenina galeada, ara mostra l'emperador Tiberi, convertit en el nou protector. En el revers va mantenir la seua atracció pels dissenys de caràcter marí, ja que per als dupondis (?) va continuar representant una proa de nau, però en aquest cas més compacta per a permetre l'existència d'una llegenda circular, i per als asos i semis es va elegir una nau de guerra presa del model que es va utilitzar en els denaris romans encunyats per M. Antoni en els anys 32-31 aC.

Una característica habitual dels asos de Tiberi és l'elevada quantitat que es contramarcaren. Tres són els punxons que més es testifiquen sobre aquestes peces, MS, CR i DD; d'ells el que més destaca numèricament és DD, ja que el trobem aplicat sobre un 83 per cent de les monedes que s'han conservat. Aquestes contramarcques proporcionaven una informació complementària i, encara que d'algunes podem saber el desplaçament de les abreviatures, es desconeix la raó i el propòsit que van tenir.

La segona ciutat localitzada en el territori valencià que va encunyar moneda en els últims decennis del segle I aC i en els inicis del període imperial va ser *Ilici*. Amb anterioritat a la seua transformació en una colònia, *Ilici* va ser una important ciutat ibèrica que curiosament mai no va disposar de moneda pròpia, encara que les troballes a la ciutat i al el seu territori testifiquen que va ser àmpliament utilitzada.

A partir de la dècada dels anys quaranta, quan *Ilici* ja havia obtingut el rang de colònia, va encunyar una emissió de semis, a nom dels duumvirs *C. Salvius* i *Q. Terentius Montanus*, que mostra en l'anvers un *simpulum* i en el revers unes mans palmellades. Poc després va posar en circulació altres dues a nom de l'emperador August; amb elles, *Ilici* va seguir el model romà d'encunyació provincial amb el retrat de l'emperador en l'anvers, mentre que en el revers va mostrar en una d'elles un àguila i un *vexillum* entre dues insígnies, en clara al·lusió a l'origen militar dels colons allí assentats, i en l'altra, un temple d'estructura netament romana. Les tres primeres emissions es caracteritzen per estar formades només per semis, la qual cosa denota la intenció de cobrir només les necessitats de moneda fraccionària per a pagaments d'escàs nivell. Els duumvirs van ser els magistrats encarregats del control de l'encunyació.

As del municipi *Saguntum* (*Sagunt*, València). 14-37 dC.

Després del regnat de l'emperador Tiberi, el municipi romà de *Saguntum* no va tornar a emetre moneda; des d'este moment tota la moneda nova utilitzada a la ciutat procedí de la producció que es va portar a terme en ciutats provincials i tallers imperials.

◀ *As de bronze de la colònia Saguntum (Sagunt, València). Cap a mitjan segle 1 aC.*

La datació d'esta i d'altres peces que esmenten els *aed(iles) col(oniae)* en la llegenda de l'anvers permeten conèixer que *Arse-Saguntum* va obtenir l'estatut jurídic de colònia llatina cap a mitjan segle 1 aC.

Semis de la colònia Ilici (Elx, Alacant). Regnat de l'emperador August (27 aC-14 dC). [SIAM]. ▶

Ilici i *Saguntum* van ser les úniques ciutats valencianes que van encunyar monedes en època imperial. Les primeres emissions d'esta colònia es van caracteritzar per estar formades només per semis, la qual cosa denota la intenció d'utilitzar-les per a cobrir les necessitats de moneda fraccionària per a pagaments d'escassa quantia.

Al llarg del regnat de Tiberi, *Ilici* va realitzar tres emissions que van posar en circulació un volum de monedes netament superior al que s'havia encunyat prèviament. Ara, a més de semis també es van encunyar asos de coure, cosa que denota la necessitat de moneda amb un major poder adquisitiu, provocat no sols per l'expansió de l'economia monetitzada, sinó també per una pressumible elevació dels preus. Els dissenys van continuar remetent de forma directa al món cultural romà, en mostrar en els reversos ensenyes militars, altars i dues persones togades que es donen la mà. Després del regnat de l'emperador Tiberi cap ciutat romana localitzada en el territori valencià va emetre moneda, a pesar que amb Calígula huit ciutats hispanes ho van fer. D'aquesta manera, després de ca. 37 dC i al llarg de tota l'època imperial la moneda nova utilitzada en el territori valencià va procedir en la seua totalitat de l'exterior; en l'època dels visigots es van tornar a reprendre les encunyacions, però només en dues ciutats, València i Sagunt.

En els primers temps del regnat dels visigots el territori valencià va estar dividit entre els visigots i els bizantins; els primers van dominar la part nord i els segons la sud; la delimitació d'ambdues àrees és confusa, encara que la zona fronterera degué estar per baix de València i per damunt de Cullera. Des de l'any 624 Suíntila va anul·lar definitivament el domini bizantí en les terres valencianes, quedant a partir d'aleshores incorporat en la seua totalitat al regne visigot. Poc es pot dir sobre el domini bizantí de les ciutats valencianes, llevat que sembla que va ser superficial i efímer.

En el territori valencià només dues ciutats visigodes, Sagunt i *Valentia*, van encunyar moneda, a pesar que es té constància de l'existència de bisbats a València, Xàtiva, Dénia, Elda i Elx. Les encunyacions van ser poc importants com es dedueix de la raresa de les peces conservades i fins fa molt poc temps es tenia la impressió que la producció d'ambdues ciutats va poder ser alternativa, ja que

no es coneixien emissions d'un mateix monarca en cadascuna d'elles; no obstant això, un trient inèdit, encunyat per Ègica i Vítiza a Sagunt, donat a conèixer recentment, suggereix que es tracta de ciutats que van encunyar de forma paral·lela i revela la importància de Sagunt com ciutat a pesar de no ser seu episcopal i de l'escassetesa de dades sobre la seua història en aquests anys.

La moneda que van encunyar aquestes ciutats va ser el trient d'or, que corresponia a un 1/3 del *solidus aureus* encunyat per Constantí, amb un pes teòric d'1/72 monedes per lliura romana, uns 1,516 g, encara que els pesos reals estan per sota. Els trients, per ser d'or i pel reduït volum d'encunyació, van tenir un elevat valor com ho demostra el fet que amb tres peces una persona de nivell mitjà podia cobrir les necessitats aliments durant tot un any.

Les emissions visigodes de l'antiga ciutat de Sagunt es van realitzar a nom de tres monarques: Gundemar (609-612) (✠ GVNDEMARVS REX), Sisebut (612-621) (✠ SISEBVTVS REX) i Ègica i Vítiza (698-702 dC.) (✠ [I JINM. N EGICA REX y ✠ VVITIZA REGES).

El disseny monetal és el mateix en les encunyacions dels dos primers i en ambdues cares: el bust del monarca de front, amb fíbula en el muscle esquerre. El nom de la ciutat apareix en el revers de les encunyacions d'ambdós monarques amb la forma SAC.VNTO IVSTV, que Milers considerava que ja seria la forma acceptada del seu topònim, encara que corresponga a l'ablatiu de *Saguntum*.

Per a les encunyacions de Gundemar i Sisebut, i per a les de Suíntila de València, s'ha proposat un origen militar, per a finançar les tropes que es trobaven en aquesta zona defensant-la dels bizantins, als quals Suíntila va aconseguir expulsar definitivament.

L'última ocasió en la qual Sagunt va encunyar moneda va ser durant el regnat conjunt d'Ègica i Vítiza. Els dissenys varien substancialment i també la forma com s'esmenta la ciutat. En l'anvers es mostren dues busts enfrontats, amb una creu entre ells, mentre que en el revers es representa un monograma cruciforme amb les lletres S-C-V-N-T-O, amb la V intercalada.

La quantitat de monedes que es conserven de la producció portada a terme per aquests tres monarques és molt escassa, ja que del primer només es coneix una peça; del segon, dues i del tercer, una. De moment és difícil valorar aquesta raresa per ser l'or un metall que ha estat molt reciclat al llarg de tota la història, però suggereix que el volum de monedes que la seca de Sagunt va posar en circulació va ser escàs.

Pel que es fa a la ciutat de *Valentia*, aquesta va ser ocupada pels visigots durant el regnat de Euric (466-484), ja que se sap que l'any 506 havia arribat a dominar Tortosa. En anys posteriors va encunyar trients d'or durant els regnats de Suíntila (621-631), Khíntila (636-639), Ègica 687-702) i d'Ègica i

Trient de Suíntila (621-631), encunyat a Valentia (València). [Universitat de València].

Les emissions visigodes en les ciutats valencianes, tant les de *Valentia* com les de Sagunt, foren d'escàs volum segons es dedueix de la raresa dels exemplars conservats. La moneda encunyada va ser el trient d'or, que corresponia a 1/3 del *solidus aureus* constantinià, amb un pes teòric d'1/72 monedes per lliura romana, uns 1,516 g aproximadament.

Vítiza (698-702). Els epítets que s'atribueixen a la ciutat són els de IVSTV en les emissions de Suíntila i de P(I)VS en les de Khíntila i Ègica.

Els dissenys van ser variats. Les encunyacions de Suíntila i de Khíntila mostren un bust de front, amb diferents tipus de mant; les peces d'Ègica utilitzen en l'anvers un bust de perfil a la dreta i en el revers una creu sobre tres esglaons; i, finalment, les monedes d'Ègica i Vítiza ens mostren en l'anvers un ceptre entre busts confrontats i en el revers un monograma cruciforme amb les lletres V-N-T-A.

Les peces encunyades a València pels quatre monarques esmentats van ser bastant escasses, com a Sagunt, segons es desprén de la reduïda relació de monedes conegudes, una de Suíntila, dues de Khíntila i d'Ègica, i una del regnat conjunt d'Ègica i Vítiza.

Les dues monedes que es coneixen a nom de Leovigild, amb la llegenda VALENTA, es consideren falsificacions, una més antiga, del segle XVII, i una altra més recent a partir del dibuix que de la primera va publicar Heiss, l'any 1872.